

اقتصاد مقاومتی

مرتضی حیدری نسب^۱

چکیده

اقتصاد مقاومتی واژه‌ای است که اولین بار رهبر معظم انقلاب آن را بیان و در موارد متعدد بر آن تأکید کردند. اقتصاد مقاومتی باعث استوار شدن اقتصاد میگردد و در شرایط بحرانی، مانع از نوسانات شدید اقتصادی می‌شود. لازمی تحقق اقتصاد مقاومتی، پیشبینی و آینده‌نگری است. آینده‌نگری باعث تقویت بنیهی اقتصاد می‌گردد و ضمن توجه به شرایط کنونی اقتصاد کشور و تحریم‌های شدید دشمنان در عرصه‌های جهانی، راهبردهای خاص و گاهی متفاوت از دیگر شرایط اقتصادی را پیش رو قرار میدهد. این راهبردها در حوزهی اقتصاد مقاومتی، از لحاظ زمانی، به صورت کوتاه مدت نیز قابل بیان و تعریف است که جهت فاصله گرفتن از شرایط بحران در مدت‌زمان کوتاه، برنامه ریزی می‌گردد. در این مقاله کوشش شده برخی گامهایی که در خصوص اقتصاد مقاومتی لازم است برداشته شود، تبیین گردد.

واژگان کلیدی: اقتصاد مقاومتی، تحریم، وابستگی به نفت

مقدمه

اقتصاد مقاومتی را به اختصار میتوان اقتصادی تعریف کرد که در آن علیرغم تعامل و ارتباط با نظامهای اقتصادی دیگر و نبود هیچگونه مانعی برای تجارت خارجی، چهارچوب اقتصاد کشورمان حفظ شده و هرج و مرج اقتصاد بینالمللی و تهدیدهای آن، بدون تأثیر یا با تأثیر منفی اندک در جریان بلندمدت و چهارچوب‌های کلان اقتصاد باشد. چنین نظام اقتصادی قطعاً باید تمامی استعدادهای خود را به کار گیرد. همچنین لازم است به تمامی ظرفیت اقتصادی کشور به‌طور یکسان توجه شود و تلاش شود تا از همه‌ی ظرفیت‌های اقتصادی کشور بهره‌وری حداکثری داشته باشد و با نیروی جوان و با استعدادی که در اختیار داریم، به سمت فاصله گرفتن از اقتصاد تک‌محصولی و وابسته به نفت، حرکت کنیم.

تعریف اقتصاد مقاومتی از دیدگاه رهبر معظم انقلاب

طبق فرمایش رهبر معظم انقلاب، اقتصاد مقاومتی یعنی بنای اقتصادی کشور را به‌گونه‌های تنظیم کنیم که تکنه‌های جهانی در آن اثر نگذارد. یک روز عزا نگیریم که نفت از صد دلار به چهل و پنج دلار رسید. یک روز عزا نگیریم که آمریکاییها ما را تهدید میکنند که فلان چیز و فلان چیز و فلان چیز را تحریم میکنند یا عملاً تحریم بکنند. عزا نگیریم که اروپاییها کشتیرانی ما را تحریم کردند. اگر در کشور اقتصاد مقاومتی باشد، هیچ‌کدام از این تکنه‌های بین‌المللی

^۱ - کارشناسی الهیات دانشگاه فرهنگیان یزد

نمی‌تواند به زندگی مردم آسیب وارد کند. اقتصاد مقاومتی یعنی در داخل کشور، ساخت اقتصادی و بنای اقتصادی جواری باشد که از نیروهای مردم استفاده بشود، کمک واقعی گرفته بشود، برنامه‌ریزی بشود، بنای اقتصادی استحکام پیدا کند و تکیه مسئولان کشور بر این باشد که حرکت اقتصادی کشور را اینگونه قرار بدهند. اگر این شد، شکوفایی خواهد شد. اگر این شد، از تهدید دشمن دیگر نمی‌ترسیم، از تحریم دیگر تن ما نمی‌لرزد، از پایین افتادن قیمت نفت عزا نمی‌گیریم. این اقتصاد مقاومتی است. تکیه عمده اقتصاد مقاومتی هم باز روی مردم است، روی تولید داخلی است. (فصلنامه دیدمان ۱۳۹۴) سایت رهبری ملاحظه شود.

دیدگاه اسلام در مورد اقتصاد

دین مبین اسلام راه‌کارهایی را در زمینه اقتصاد و مقاوم کردن آن ارائه کرده است که توجه کردن به آن کمک شایانی به اقتصاد میکند.

قاعده نفی سبیل

نفی سبیل قاعده‌های فقهی است که اهمیت وجود اقتصاد مقاومتی را نشان می‌دهد. قاعده نفی سبیل هرگونه تسلط کفار بر مسلمین را در هر زمینهای از جمله سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جایز نمی‌داند. خداوند در آیه ۱۴۱ سوره نساء می‌فرماید: همانا منافقان که در انتظار فرصت هستند تا اگر فتوحی از ناحیه خدا نصیب نوبت خود را از شما دانسته و می‌گویند: مگر نبود که ما رهنمودهای خود را به شما قبولانندیم و نمی‌گذاشتیم به دین مؤمنین بگروید ولی خداوند در قیامت بین شما حکم خواهد کرد و خدا تا ابد اجازه نداد که کافران کمترین تسلطی بر مؤمنان داشته باشند.

نهی از اتراف

اتراف رفتار و عمل اقتصادی است که از سوی برخی از سرمایه‌داران و ثروتمندان انجام می‌شود. به این معنا که مال و ثروت زیاد، آنان را به رفتار ضد اخلاقی و ناپه‌نجان می‌کشانند. شخص مترف به سبب افزایش رفاه با مردم از روی تکبر رفتار میکند. علاوه بر تحریم، اسراف، تبذیر و اتراف، مصرف به انگیزه تفاخر، ابراز امتیاز و خودنمایی مورد نکوهش اسلام قرار گرفته است. (پژوهشکده، حوزه دانشگاه ۱۳۸۳)

اتراف از جمله فرهنگها و هنجارهایی است که قرآن آن را باعث هلاکت حتمی جوامع معرفی میکند و اتراف کنندگان که قرآن آن‌ها را مترفین مینامد همیشه باعث نابودی جوامع بوده‌اند. (سید شکر ۱۳۸۸)

مشخصه‌های یک اقتصاد مقاوم

نرخ بیکاری پایین

بیکاری علاوه بر اینکه آسیب‌هایی برای خود افراد دارد، مشکلاتی را نیز گریبان گیر کل جامعه میکند. از جمله میتوان به اعتیاد، گسترش خشونت، تبه‌کاری، برهم خوردن تعادل روحی افراد و افزایش نرخ طلاق اشاره داشت. البته هراس از بیکاری نباید جامعه را به سمتی بکشانند که ایجاد هر نوع شغلی را نوعی راهبرد تلقی کنند. ایجاد اشتغال باید با توجه به واقعیتهای اقتصاد جهانی و شناسایی تحولات آتی آن، شناخت از آینده ما و با فرض ایجاد مزیت‌های تازه

مجموعه آثار و مقالات برگزیده دهمین کنگره پیشگامان پیشرفت

در اقتصاد ایران صورت بپذیرد. سرمایه‌گذاری در فعالیت‌هایی که تنها با استفاده از یارانه‌های دولتی و انحصاری موجود و تنگ شدن دایره واردات صورت بپذیرد، میتواند یک داروی آرامبخش با تأثیرات کوتاه‌مدت باشد. (سید شکر ۱۳۸۰)

دوقطبی نبودن جامعه (تقسیم نشدن جامعه به دو گروه ثروتمند و فقیر)

اختلاف طبقاتی در جامعه هنگامی که بیانگر تفاوت نسبی در جامعه است، ایرادی ندارد و می‌تواند باعث کوشش و تلاش مضاعف قشر پایین جامعه باشد اما هنگامی که نابرابری به حدی برسد که جامعه به دو گروه ثروتمند و فقیر تقسیم شوند، باعث به وجود آمدن خطرات جدی در بطن جامعه خواهد شد. افراد فقیر درون جامعه تمایل کمتری به اقتصاد مقاومتی دارند.

عدم وابستگی کشور به نفت (تک‌محصولی نبودن کشور)

اغلب کشورهای در حال توسعه وابستگی شدید به صادرات یک محصول دارند و در صورتی که آن محصول تحریم شود اقتصاد کشور در حال توسعه به مرز فروپاشی می‌رود. کشور ایران وابستگی شدیدی به نفت دارد و باید کوشش کنیم که صادرات غیرنفتی خود را افزایش دهیم تا کشور قدمی در راه مقاوم شدن اقتصاد بردارد.

وضعیت جاری اقتصاد کشور

برای دستیابی به راهبردی برای اقتصاد مقاومتی ابتدا لازم است که تحلیلی از وضعیت کنونی کشور و اقتصاد آن داشته باشیم تا ضمن بررسی اقتصاد کشورمان، سیاست‌هایی را برای عبور از شرایط بحران از پیش برنامه‌ریزی کنیم. برای بررسی اقتصاد کنونی کشور ابتدا باید اقتصاد کشورمان را با دهه اول انقلاب مقایسه کنیم.

شرایط فعلی کشور به لحاظ موقعیت اقتصادی، موقعیت فرهنگی و تحریم‌های بین‌المللی و سایر موارد بسیار متفاوت از دهه اول انقلاب است. همچنین پس از بررسی این مقایسه لازم است تا وضعیت کشور به لحاظ سایر موارد نیز مورد بررسی اساسی قرار گیرد. بررسی وضعیت درآمدهای ارزی، موجودی حساب ذخیره ارزی و یا صندوق توسعه ملی، بررسی وضعیت موجود کالاهای اساسی و میزان وابستگی به واردات در بخش‌های گوناگون از جمله مواردی است که باید مورد بررسی قرار گیرد. بررسی وضعیت سیاست‌های اتخاذی دولت و سیاست‌گذارهای کلان اقتصادی نیز دارای اهمیت است. سیاست‌های ارزی و به خصوص توجه به امر ذخیره سازی انرژی از اهمیت برخوردار است.

بررسی وضعیت منابع مالی دولت نیز در اتخاذ تصمیم برای اقتصاد مقاومتی از اهمیت برخوردار است در حالی که از مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی است و از طرف دیگر استفاده از تولید داخلی در دستور کار قرار می‌گیرد. باید توجه داشت در حال حاضر چند درصد از درآمدهای دولت از طریق نفت و چه میزان از طریق مالیات تأمین می‌شود، زیرا از طرفی کاهش درآمدهای نفتی (با توجه به اینکه اقتصادمان تک‌محصولی و وابسته به نفت است) در بودجه دولت باید از طریق مالیات تأمین شود و از طرف دیگر افزایش مالیات امکان افزایش تولیدات داخلی را محدود کرده و انگیزه را برای تولید کاهش می‌دهد.

جمع بندی و نتیجه گیری

از مباحث ذکر شده اقتصاد مقاومتی می‌توان به این جمع بندی رسید که با توجه به مشکلات اقتصادی کشورمان که ناشی از تحریمهای خارجی و بخشی از آن کمکاری مسئولین است، برای رهایی از رکوردی که گریبان گیر ماست باید از اقتصاد تک محصولی و وابستگی به نفت فاصله بگیریم زیرا هر مرتبه که صنعت نفت کشورمان تحریم شد، اقتصادمان دچار خلل شد.

منابع

قرآن کریم

- سید شکر، خشایار (۱۳۸۰) عوامل مؤثر در ایجاد اشتغال، همایش ملی بررسی راهکارهای ایجاد اشتغال.
 سید شکر (۱۳۸۸)، آثار اقتصادی اصلاح الگوی برنامه مصرف از نگاه قرآن و سنت
 مجموعه مقالات همایش ملی اصلاح الگوی مصرف از نگاه قرآن و سنت.
 جمعی از نویسندگان (۱۳۹۴)، فصلنامه اندیشه و گفتمان انقلاب اسلامی، شماره اول،